

Basarabi în regiunile sud-vestice ale României și nord-estice ale Iugoslaviei, zonă din care această cultură a iradiat puternic — mai mult prin influențe și mai puțin prin penetrație etnică — atât spre est și vest, dar și spre nord, ducând la formarea unei unități culturale pe un spațiu vast, în cadrul căruia au fost integrate și zonele ocupate inițial de grupul Gornea-Kalakača. Oricum, pentru această perioadă (orizontul Bosut IIIb) este greu să se susțină existența unor manifestări ale grupului Bosut care să se distingă net față de acelea ale culturii sau complexului cultural de tip Basarabi.

În sfârșit, faza cea mai recentă a grupului Bosut (Ha D, Latène A—B; 600—300 î.e.n.), desemnată ca Fier IV (M. și D. Garașanin) sau orizont Bosut IIIc (la P. Medović), apare la D. Popović sub termenul de *orizont canelat* și este paralelizat — măcar parțial — cu grupul Ferigile din România. Dincolo de realitatea incontestabilă a preponderenței nete a ceramicii decorate exclusiv prin canelare în această fază a grupului Bosut și de sincronismele stabilite de autori, care pot fi măcar în parte verificabile, aș dori să atrag atenția asupra ambiguității pe care o poate provoca folosirea termenului de *orizont canelat* pentru faza Bosut IIIc, căci — după cum se știe — în aceleași zone, la începutul primei epoci a fierului (Ha A, Bronz final la cercetătorii iugoslavi) a existat un alt orizont similar, și anume acela caracterizat prin ceramica neagră decorată exclusiv tot prin canelare.

În același context, cercetătorul iugoslav remarcă dificultățile de stabilire a unor legături sigure între materialul ceramic tipic fazei Bosut IIIc, provenind exclusiv din așezări, și descoperirile de obiecte de metal din aceeași zonă, în special de cele integrate de către M. Garașanin în așa-numitul „grup Sirmian”, care gravitează evident spre lumea iliră (prin fibulele cu picior înalt, pătrat, și o proeminență sub formă de buton în partea superioară, fibulele de tip Certosa, fibulele de tip Strpci sau Čuruga, brățările deschise cu terminații în formă de capete de șarpe, mărgelile din pastă de sticlă, chihlimbar și altele). Arătând că zonele ilire sînt supuse în această

etapă unor influențe culturale și, parțial, etnice diverse, manifestate în piesele de metal și în schimbarea ritului de înmormîntare (trecerea de la incinerare la inhumare în tumuli), D. Popović consideră că piesele de metal integrate în amintitul „grup Sirmian” nu pot ilustra existența în această zonă a unui grup cultural deosebit de acela cuprins în orizontul canelat al fazei Bosut IIIc, emițînd ca ipoteză de lucru apartenența acestora la același grup. Desigur, sub rezerva ca această ipoteză să fie verificată prin cercetările ulterioare.

În încheiere, nu-mi rămîne decît să apreciez că apariția acestei noi monografii dedicate primei epoci a fierului din nord-estul Iugoslaviei constituie — atât prin problematica complexă abordată, cît și prin bogata ilustrație care însoțește volumul — o reală contribuție științifică la mai buna cunoaștere a civilizațiilor vechi a fierului în sud-estul Europei, ea interesînd în cel mai înalt grad atât cercetarea arheologică iugoslavă cît și cea românească.

MARIAN GUMĂ

MARIA CHÎTESCU, MARIANA MARCU, GH. POENARU-BORDEA, Monedele antice de aur argint din colecția Muzeului județean Brașov. Cuminava XI-3, Brașov, 1978, 165 p.+ CLXI pl.

Rod al colaborării fructuoase dintre Institutul de arheologie din București și Muzeul județean din Brașov, volumul de față este prefăcut de cunoscutul numismat și arheolog, dr. Constantin Preda, care subliniază importanța valorificării științifice a măturiiilor numismatice, prețioase izvoare pentru reconstituirea trecutului.

În introducere, autorii trec în revistă istoricul colecției numismatice de peste 20 000 de piese și al descoperirilor monetare din sud-estul Transilvaniei, care atestă circulația monetară intensă atât în epoca dacică cît și în cea romană. Astfel, printre monedele care

au circulat în zona Braşovului în prima epocă menţionată, se evidenţiază didrahmele emise la Histria, tetradrahmele lui Filip II şi Alexandru cel Mare, tetradrahmele thasiene, drahmele din Apollonia şi Dyrrachium, emisiunile geto-dacice, denarii romani republicani, proveniţi în parte din atelierele locale ale Daciei.

Înşiruirea cronologică a monedelor romane imperiale deţinute de Muzeul judeţean Braşov (de la Augustus la Theodosius II) demonstrează, pe de o parte, influenţa puternică a Imperiului roman la nord de Dunăre în decursul secolelor, iar pe de altă parte, continuitatea populaţiei daco-romane şi romanice în zonă.

Merită să remarcăm eforturile autorilor în identificarea exactă a provenienţei descoperirilor, menţionată doar în cazul unor date certe.

Din cele 962 de monede catalogate cu toate datele tehnice necesare, reţin atenţia monede mai rare, sau de o valoare numismatică deosebită emise la Histiae, Sicyone, Achaia, Amisos, Parthia (Praetes al III-lea), Egipt (Ptolemaios al II-lea Philadelphus şi Ptolemaios al III-lea Euergetes), Lucania — Poseidonia, Brutti — Crotona.

Dorim să atragem atenţia asupra sistemului de referinţă pentru monedele romane republicane: raportarea acestora la cele trei cataloage Grueber, Sydenham şi Crawford pentru fiecare piesă în parte. Sistemul se dovedeşte deosebit de util, deoarece oferă prilejul de comparare între datările, sensibil diferite, stabilite în cataloagele mai sus menţionate.

Varianta în limba franceză a introducerii şi bogatul material ilustrativ, de o ireproşabilă calitate, completează înalta ţinută ştiinţifică a acestui volum.

Punând în circuitul ştiinţific un valoros material documentar, lucrarea de faţă reprezintă un exemplu de valorificare şi în acelaşi timp, un îndemn pentru editarea unor astfel de lucrări de către toate muzeele care deţin valori de interes numismatic şi istoric.

DANA BĂLANESCU

EUGEN CHIRILĂ, NICOLAE GUDEA, VALERIU LAZĂR, ANDREI ZRINYI, *Tezaur şi descoperiri monetare din Muzeul judeţean Mureş*, Tîrgu Mureş, 1980, 174 p. + XXX. pl.

Volumul de faţă se înscrie în activitatea de valorificare ştiinţifică a materialului numismatic din muzeele transilvănene, iniţiată cu ani în urmă de Cabinetul numismatic al Institutului de istorie şi arheologie din Cluj-Napoca, după cum o mărturisesc primii doi autori în prefaţa unei alte monografii, apărute la Sighişoara în anul 1972. Într-adevăr reputatul cercetător în domeniul numismatiei şi istoriei vechi, E. Chirilă, a introdus în istoriografia noastră sistemul de publicare monografică a tezaurilor monetare, contribuind astfel la o mai bună cunoaştere atât a descoperirilor în sine cât şi a imaginii de ansamblu a circulaţiei monetare din diferite zone şi perioade istorice.

Lucrarea, editată de Muzeul judeţean Mureş, prezintă într-o manieră sobră şi îngrijită descoperirile monetare din patrimoniul acestui muzeu, aparţinând unor diverse categorii monetare, descoperiri care permit autorilor raportarea la alte descoperiri mai vechi şi, în acelaşi timp, elucidarea unor probleme de ordin numismatic şi istoric.

Primul studiu (*Tezaurul monetar de la Sinvăşii, sec. II—I î.e.n.*) se referă la un tezaur compus din 44 denari republicani romani. După prezentarea listei acestor monede, autorii discută câteva aspecte ale penetraţiei denarului republican roman şi evenimentele care au determinat îngroparea acestui tezaur (dezmembrarea regatului lui Burebista, p. 14). În încheiere, este prezentată lista descoperirilor de acest gen din judeţul Mureş, precum şi alte 91 monede romane republicane, thasiene, Dyrrachium, Apollonia, tetradrahme dacice, din colecţia Muzeului judeţean Mureş, alături de aşezări dacice, semnalate sau cercetate sistematic. Toate aceste descoperiri demonstrează existenţa unei populaţii numeroase în această zonă, integrate sub aspect po-